

Yine Bir Kataloglama Kuralları Kitabı Üzerine

On Kataloglama Kuralları (Cataloging Rules) (Part II)

Necmeddin Sefercioğlu*

Öz

Bu yazıda, Y. Doç. Dr. Hasan S. Keseroğlu'nun, Türk Kütüphaneciliği'nde [9(2): 148-169, Haziran 1995] yayımlanan "Kataloglama Kuralları'nın Eleştirisi Üzerine" adlı cevap yazısında yer alan görüşler tartışılmaktadır. Dr. Keseroğlu, o yazısında, Prof. Dr. Necmeddin Sefercioğlu'nun yine bu dergide [8(4):288-303, Sonbahar 1994] yayımlanan "Bir Kataloglama Kuralları Kitabı Üzerine" adlı yazısındaki eleştirileri cevaplandırıyordu.

Abstract

This paper is a rejoinder to Dr. Hasan S. Keseroğlu's article ["On the Critique of Kataloglama Kuralları (Cataloging Rules)"] that appeared in Türk Kütüphaneciliği [9(2):149-168, June 1995]. Dr. Keseroğlu's article it self was a rejoinder to the present author's critique of his monograph on AACR2, which also appeared in Türk Kütüphaneciliği [8(4):288-303, Fall 1994].

I. Giriş

Türk Kütüphaneciliği'nin 1994/4. sayısında yayımlanan "Bir Kataloglama Kuralları Kitabı Üzerine" adlı yazımda (288-303), İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Kütüphanecilik Bölümü Yardımcı Doçentlerinden Dr. Hasan S. Keseroğlu'nun Kataloglama Kuralları (2. bs., 1994) adlı kitabının beşte bir bölümünü eleştirmiştim. Genç meslektaşım bu eleştirileri "Kataloglama Kuralları'nın Eleştirisi Üzerine" adlı bir yazı ile cevaplandırdı (Keseroğlu, 1995b: 149-168). Böyle bir cevabı bekliyordum, kendisinin yazdıkla-

* Prof. Dr. Necmeddin Sefercioğlu Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi Halkla İlişkiler Bölümü Başkanı'dır.

rıma yönelik tepkisinin ne olacağını da merak ediyordum. Tepkisi, tahminim üzere, biraz sert oldu. Bu çok tabii idi. Çünkü, altmış dolayında sayfa üzerine yayılmış bilgilerin ellidört madde içinde eleştirilmiş olmasını serin kanlılıkla karşılamak kolay değildi. Bundan dolayı, Dr. Keseroğlu'nun yazdıklarını, "yanlışlarımı düzeltme cür'eti" taşısalar bile, anlayışla karşılıyorum.

Dr. Keseroğlu'nun da belirttiği gibi yazım, alanımızda örneği pek görül-meyen 'düzeyle' eleştiri ve tartışmaların başlamasına, tartışmalı konularla ilgili görüşlerin ortaya konmasına yardımcı olmuştur. Alanımızda bu türden yazışmalara çok ihtiyaç bulunduğu kanaatindeyim. Çünkü, büyük vatan şairimiz Namık Kemâl'in dediği gibi, "Bârîka-i hâkikat müsâdeme-i efkârdan çıkar!" Yani, gerçek yıldırımın parıltısı düşüncelerin çarpışmasından doğar. Böylece yanlışların bulunması ve düzeltilmesi veya, en azından, kişilerin konu üzerinde değişik bakış açılarının ışığında düşünmesi sağlanmış olur. Ben de eleştirilerimi zaten bu amaçla yayımlamıştım. Dr. Keseroğlu'nun cevapları düşüncemde ne kadar haklı olduğumu ortaya çıkardı. O da, benim yazımda kendisine göre veya gerçekten var olan bazı yanlışlar olduğunu belirtti ve bana onlara cevap verebilme imkânını hazırladı.

Yapısı: gereği kişinin bazen unutkanlık etmesi, bazen dalgın olması, bazen yanlış yapması tabiidir. Bu yüzden banka mektupları üzerine "hata ve nisyân müstesnadır (Yanlış ve unutma ayrıdır)" cümlesini taşıyan mühürlerin basılması âdet olmuştur. Herkes herşeyi mükemmel düşünebilse ve yanlışsız yapabilseydi, insanoğlu bir yerde 'en mükemmel'e ulaşır; böylelikle yeni bilimsel çabalara, uğraşlara ve araştırmalara gerek kalmazdı. Bilim adamlarının yapmak zorunda olduğu çalışmalar arasında meslektaşlarının eksikliklerini yanlışlarını ortaya koymak, gerekiyorsa onları tamamlamak veya düzeltmek ve daha eksiksiz, daha yanlışsıza ulaşmağa çalışmak da vardır. Sefercioğlu ile Keseroğlu'nun yazıları bu bağlamda değerlendirilmelidir.

II. Kurallara Bağlılık Konusu

Dr. Hasan Keseroğlu yazısında, "Prof. Sefercioğlu ile aramızda 'kurallara bağlı' anlayışta temel farklılık bulunmaktadır" dedikten sonra benim "sık sık 'kuralların bozulamayacağı', 'kuralların eksik aktarılamayacağı', 'kuralların değiştirilemeyeceği' yönünde görüşler" ileri sürdüğümü "oysa, kataloglama kuralları üstüne yazılan benzer kitapların birçoğunda, yukarıda belirtildiği ölçüde katı olmayan bir anlayışın yansıtıldığını" söylüyor; arkasından, "bunların başında da Prof. Sefercioğlu'nun Türkçeye kazandırdığı Özleştirilmiş Kataloglama Kuralları (ÖKK) gelmektedir" diyor (Keseroğlu,

1995: 149). Bundan sonra ise, iddiasını kanıtlayabilmek için, AAKK2 ile ÖKK'nin başlıca farklılıklarını belirtmeye çalışılıyor (Keseroğlu, 1995: 150-154).

Genç meslektaşım şu görüşünde haklıdır: Aramızda 'kurallara bağlı anlayış' (?) bakımından değilse bile 'kurallara bağlılık anlayışı' yönünden büyük farklılık, hattâ ayrılık vardır. Ben yürürlükteki 'kataloglama kuralları'nın bozulmadan, budanmadan, değiştirilmeden uygulanması gerektiğini; bunun kataloglama işlem ve uygulamalarında standarda ulaşmanın ön şartı olduğunu; kataloglamada -dolayısıyla bibliyografik denetimde- özlenen birliğin ancak böylelikle sağlanabileceğini savunuyorum. O ise, kataloglama kurallarının her yorumlayıcısının (açıklayıcısının) ve uygulayıcısının, 'bireysel tavır' gereği, kurallar üzerinde oynayabileceğine inanıyor. Yani, ben kuralların yanındayım, o -bir bakıma- kuralsızlığın! Dr. Keseroğlu, ayrıca, 'kataloglama kuralları'nı topluca sunan eserlerle onlardaki kuralları açıklayan, yorumlayan eserler arasındaki farkı da görmezden gelme eğilimindedir. Yazısında AAKK2 ile ÖKK'yi karşılaştırmaya yeltenmesi bunun tipik örneği ve kanıtıdır.

Bunlar, önceki yazımda "kataloglama kuralları topluluğu" ve "kataloglama kuralları açıklamaları" hakkında yazdıklarımı bir kez daha tekrarlamak mecburiyetini ortaya çıkarıyor. O yazımda demek istediklerimi yeterince anlatamadığımı varsayarak -okuyucularımızın tahammülünü zorlamak pahasına da olsa- konuya ilişkin görüşlerimi bir kez daha özetlemek istiyorum:

1. Kataloglama kuralları, kütüphanelerin kataloglama işlem ve uygulamalarında birlik ve standart sağlamak amacıyla belirlenmiş ve yürürlüğe konmuş meslek yasalarıdır. Onlar, Panizzi'nin XIX. Yüzyılın ortalarındaki ilk derlemesi ile başlayan uzun ve sabırlı deneyimlerin, araştırmaların verimi olarak gelişmiş ve günümüzdeki milletlerarası boyutlara kavuşmuştur. Gerçekten, başlangıçta kişisel, sonraları milli düzeydeki çalışmalarla oluşturulan kataloglama kuralları, günümüzde oluşumuna bütün dünya ülkelerinin katkıda bulunduğu bir nitelik kazanmıştır. Çünkü onların dayandığı ilkeler milletlerarası çalışmalar ve kararlarla belirlendiği gibi, kuralların kendileri de milletlerarası kimlikteki uzman kurullarınca oluşturulup yürürlüğe konuluyor. Böylece, bibliyografik denetim'in 'evrenselleşme'si de gerçekleşiyor.

Her ülkenin yetkili kurum veya kurulları kendi kataloglama kurallarını oluşturma serbestliğine sahip bulunmakla birlikte, onlardan -hiç değilse- kataloglama kurallarının dayanacağı temel ilkeleri belirleyen ISBD (International Standard Bibliographic Description-Uluslararası Standard Bibliyografik Niteleme)'lerin öngördüğü esaslara uymaları isteniyor. Üzerinde

tartıştığımız Anglo-Amerikan Kataloglama Kuralları da tümüyle ISBD ilkelere dayanan; ABD, Avusturya, İngiltere ve Kanada'nın yetkili kütüphanecilik kurumlarınca görevlendirilip yetkilendirilen uzman kurullarınca oluşturulan ve o ülkelerin yetkili kurumlarınca yayımlanıp yürürlüğe konan kurallardır. O kurallar, pek çok ülkede olduğu gibi, Türkiye'de de yaygınlıkla uygulanıyor. Dünya ve ülkemiz kütüphanecileri, ayrı kurallar oluşturmaktansa, kataloglama alanında büyük deneyimleri bulunan Anglo-Amerikan ülkelerinin yetkinlikle hazırladıkları kuralları aynen alıp kendi ülkelelerinde uygulamayı tercih ediyorlar. Çünkü, böylelikle, hem kuralları hazırlamanın kendilerine yükleyeceği büyük külfetlerden kurtuluyorlar, hem de kataloglama alanındaki standartlaşma çabalarına "kısa yoldan katkıda bulunma imkânını kullanmış oluyorlar.

Önce de belirttiğimiz gibi, kataloglama kuralları bu alandaki çalışmalarını düzenleyen ve yönlendiren meslek yasasıdır. Bundan dolayı onların toplu olarak sunulduğu eserlere "cataloguing code" deniliyor. Yasaların temel özelliği ise, getirdikleri hükümlerin (yani kuralların) bozulmadan, budanmadan, değiştirilmeden uygulanmasıdır. Uygulayıcılar yasa hükümlerini kendilerine göre değiştirir, onları öngörüldüğünden farklı yorumlar, bir kısmını uygularken bir kısmını uygulamaz ise, hem uygulama anarşisi doğar, hem de uygulamadaki adalet ortadan kalkar. Durum kataloglama kuralları için de öyle olmak gerekir. Onlar da bozulmadan, budanmadan, değiştirilmeden, yani aynen uygulanmalıdır ki, uygulandıkları her yerde aynı durum için aynı işlemler yapılabilsin. Böylece kataloglamada özlenen birlik ve standart sağlanabilsin.

Burada şöyle bir soru akla gelebilir: Kataloglama kuralları hiç değiştiremez mi? Cevap 'Elbette değiştirilebilir' olacaktır. Nasıl toplum hayatını düzenleyen ve yönlendiren yasalarda zaman zaman değişiklik yapılması ihtiyacı duyuluyor ve yapılıyorsa, aynı iş kataloglama kuralları için de yapılabilir. Fakat bu her isteyen ve ihtiyaç duyanın, istediği zaman ve istediği biçimde gerçekleştirebileceği bir iş değildir; olmamalıdır. Nasıl yasalardaki değişiklikler onları kabul eden yasama erkince yapılabiliyorsa, kataloglama kuralları da ancak onları oluşturan veya değiştirme yetkisi bulunan kurum veya kurullarca gerçekleştirilmelidir. Zaten mevcut uygulama da öyledir. Nitekim Y. Doç. Hasan S. Keseroğlu'nun kitabında açıklaması yapılan AAKK2 (veya AACR2), ondaki kuralları oluşturan 'daimi kurullar'ca baştan sona gözden-elden geçirilmiş, metninde değişiklikler, eklemeler ve çıkarmalar yapılmış; böylelikle ortaya çıkan yeni metin '1988 revision' olarak 1989'da yayımlanmıştır.

Öte yandan, AAKK2'de, Dr. Keseroğlu'nun da kitabının 'Giriş'inde belirtildiği gibi (Keseroğlu, 1994:vii), uygulanması 'isteğe bağlı' bırakılan, 'isteğe bağlı eklemeler yapılmasını' mümkün kılan veya 'seçenekli' kurallar da

vardır. Kataloqlama birimleri hizmetinde bulundukları kütüphanelerin kataloqlama ve hizmet politikalarına göre, bu tür kuralları uygulayıp uygulamayacaklarına veya seçeneklerden hangisini uygulayacaklarına, önceden karar verirler. Sonraki uygulamalarda da bu tercih ve seçimlere uyarlar. Yani, böyle kurallarda da tercih veya seçim bir kez yapılır ve sonraki uygulamalar, her hangi bir değişiklik yapılmadan, onlara uygun yürütülür.

Önceki yazımda (Sefercioğlu, 1994: 288-303) üzerinde ısrarla durduğum, belirtmeğe çalıştığım hususlar bunlardı. Kuralları ancak onları oluşturan yetkili kurum veya kuruluşların değiştirebileceğini; uygulayıcıların, bazı hükümlerini beğenmeseler ve eleçtirseler bile, onları aynen uygulamakla yükümlü olduklarını vurgulamaya çalıştım. Tabii, kataloqlama kurallarını örnekleyerek açıklayan kitapların yazarları için de aynı yükümlülük söz konusudur. Hattâ onların bu konudaki sorumlulukları uygulayıcılarınkinden daha çoktur. Çünkü, uygulayıcıların yeltendiği değişikliklerin etkisi, onların uygulandığı kurum ile sınırlı kalır. Buna karşılık, kuralları açıklayan kitaplarda yer alan bu gibi 'keyfi tasarruflar', uygulamada o 'açıklama kitabı'ndan yararlanan bütün kurumlara yayılır. O da, büyük emeklerle ve bir standarda ulaşılması emeli ile konulan kuralların geçerliliğini yitirilmesine, sonunda da bir kurallar ve uygulama anarşisinin doğmasına sebep olur. Genç meslektaşlarımızın görmek istemediği, umursamadığı gerçek budur; kataloqlama kurallarında, gerekiyorsa, değişiklik yapılmayacağı değil!

2. Y. Doç. Hasan Keseroğlu'nun başka bir önemli yanlgısı da 'kataloqlama kuralları topluluğu', yani 'cataloguing code' durumundaki kitaplar ile 'kataloqlama kurallarını açıklayan' kitaplar arasında fark görmemesi, onları birbirine karıştırmasıdır. Bu, çoklukla, birinci türdeki kitapların bazısını ikinci türden gibi görme biçiminde ortaya çıkıyor. Oysa kataloqlama kurallarının topluca sunulduğu kitaplar (yani, cataloguing code'lar), yalnızca yürürlükteki kuralları ve onların herbirine ilişkin tipik örnekleri verir. Açıklama kitapları ise, kurallar topluluğunda yer alan kuralları, anlamları ve kapsamaları bakımından açıklığa kavuşturmayı, böylece onların yanlış anlaşılmasını ve yorumlanmasını önlemeyi, doğru uygulamalarına yardımcı olmayı amaçlar. Böylelikle uygulayıcıların işini kolaylaştırmış olurlar. Onların (yani kataloqlama kurallarını açıklamayı üstlenenlerin) işlevi yasaların yorum ve açıklamasını yapanlarınkine benzer. Yasaların açıklamasını yapanlar nasıl onların maddelerindeki hükümleri uygulama örnekleri vererek açıklarlarsa, kataloqlama kurallarının açıklanmasını üstlenenler de her kuralı aynı mantıkla yorumlar ve açıklarlar. Görevleri kuralları kendi 'bireysel tavır'larına göre yorumlayıp değiştirmek değil, onlarda ne yapılmasının öngörüldüğünü açık-seçik ortaya koymaktır. Yazık ki, genç meslektaşımız bunu kabul etmek istemiyor. Önceki yazımda ancak kitabının beşte birindekileri

gösterebildiğimiz ve kendisinin bir kesimine lütfen katıldığı, bir kısmına katılmadığını belirttiği yanlışlar da, çoklukla, işte bu anlayıştan kaynaklanıyor.

Kendisinin 'kataloglama kurallarını toplayan' ve 'kataloglama kurallarını açıklayan' kitapları karıştırmasının tipik bir örneği, Türk kütüphaneciliğine *Özleştirilmiş Kataloglama Kuralları* (1988) adıyla kazandırdığımız *Concise AACR2* (1981)'yu 'kataloglama kurallarını açıklayan' bir kitap gibi görüp yazısında onu AAKK2'yle karşılaştırmaya girişmesidir (Keseroğlu, 1995: 150-154). Oysa *Concise AACR2* (CAARC2), AAKK2'nin basitleştirilerek yeniden yazılması ile oluşmuş, ayrı bir 'cataloguing code'dur. AAKK2'ye dayanması ve tek kişi tarafından hazırlanmış olması onun bu niteliğini zedelemeyebilir. Eserin 'Genel Giriş'inde de açıkça belirtildiği gibi, CAARC2,

... Anglo-Amerikan Kataloglama Kuralları 2'nci basımı (AAKK/2)'nin ruhunu ve temel ilkelerini kapsamlı eserdeki olağan dışı ve karmaşık kuralların çoğuna yer vermeden taşımayı amaçlamaktadır. Tam metinden alınan böylesi kurallar ise yeniden yazılmış, basitleştirilmiş ve yeni örneklerle desteklenmiştir. Bu yeniden yazma, yaygınlıkla karşılanan kütüphane materyallerine ilişkin kurallara açıklık kazandırmaya ve onları daha anlaşılır kılmaya yöneliktir (Özleştirilmiş..., 1988: 1).

CAARC2'nun başka bir niteliği de, ana eserin 'niteleyici kataloglama'ya ilişkin 13 bölümünü bire indirmesidir. AAKK2'de her kütüphane materyali türü ayrı bir bölümde ele alınıp ortak kurallar için 1'inci Bölümüne yöneltme yapılmasına karşılık, CAARC2'da bütün materyal türlerine ilişkin kurallar tek bölüm içinde düzenlenmiştir. Bütün bunlar CAARC2'ye 'cataloguing code' niteliği kazandıran özelliklerdir. Kısacası o, temelde aynı olmakla birlikte, ayrıntıda AAKK2'den ayrılan, bağımsız bir 'kataloglama kuralları topluluğu'dur. Tek kişi tarafından hazırlanmış olması da onun bu niteliğini zedeleyemez. Yetkin bir kataloglama uzmanınca hazırlanmış 'cataloguing code'ların pek çok örneği vardır. [Bunun bizdeki tipik örneği, rahmetli Fehmi Ethem Karatay'ın *Alfabetik Katalog Kaideleri*'dir (Karatay, 1941)]. Üstelik CAARC2'yu hazırlayan Michael Gorman, çok yetkin bir kataloglama uzmanı olması yanında, AAKK2'nin de editörüdür ve eser, ana eserin hazırlanmasını yönlendiren Komite'nin onayından geçmiş ve AAKK2'yi yayımlayan kurumlarca yayımlanmıştır. Bunlar da CAARC2'ye bağımsızlık ve yetkinlik kazandıran özelliklerdir.

ÖKK'yi de, kurallar CAARC2'den çevrilmiş olmakla birlikte, çok sayıda Türkçe örnekler ve bazı -bize özgü- kurallar eklenmesi, bazı kuralların alınmamış olması, orijinal metinde İngilizce'ye öncelik verilmesini öngören kuralların Türkçe'ye öncelik verir biçime dönüştürülmesi gibi özelliklerini göz önüne alarak, CAARC2'dan ayrı bir 'kataloglama kuralları topluluğu' saymamız gerekir.

Açıkladığımız nitelikleri ile bağımsız ve yetkin bir 'kataloglama kuralları topluluğu' olan CAARC2'yu ve onun Türkçeleştirilmiş ve millileştirilmiş olan ÖKK'yi AAKK2 ile, ötekilerin ona göre daha katı veya hoşgörülü olup olmadığı yönünden karşılaştırmaya girişmek beyhude bir çaba olmaktan öteye gidemez. Farklı kataloglama kuralları toplulukları arasında başka bakımlardan karşılaştırma ve değerlendirmeler yapılabilir ama, bu amaçla yapılanı 'abesle iştigal' olur. Çünkü her kataloglama kuralları topluluğu kendi içinde yorumlanır ve değerlendirilir.

III. Cevaplara Karşılıklar

Y. Doç. Dr. Hasan Keseroğlu, cevap yazısında (Keseroğlu, 1995b: 148-169), benim eleştiri yazımda (Sefercioğlu, 1994: 288-303) yer alan görüşleri ve bilgileri irdeleyerek bunlarda ortaya konulan yanlışlarının bazılarını kabul ediyor. Bazılarını ise, katılmadığını veya yanlış bulduğunu belirterek, reddediyor. Kabul ettiği, hepsi de oldukça önemli yanlışları bir yana bırakarak, eleştiriye karşı yönelttiği karşı eleştirileri cevaplandırmak durumundayım. Aksi halde o karşı eleştirilerin haklı olduğu gibi bir zan uyandırabilir. Bu da bir çeşit yanlış bilgilendirmelere yol açar. Böyle bir sonucun sorumluluğunu taşımak istememem tabiidir.

Burada bir hususu vurgulamakta yarar var. Ne denli dikkatli olursak olalım, yazılardaki yanlışları önlemek mümkün olamıyor. Ya yazılırken dalgınlıkla bir yanlış yapılıyor, ya da yazının tebyizi (temize çekilişi) veya basımevinde dizilişi, basılışı sırasında dizgi yanlışları, satır, cümle veya kelime atlamaları olabiliyor. Bunlar da sözlerin yanlış anlaşılması, dolayısıyla yanlış değerlendirilmesine yol açıyor. Dr. Keseroğlu'nun eleştiri yazımda tesbit ettiği bir kaç yanlış işte bu türden. Dikkati ile onları ortaya çıkardığı ve düzeltilmesine imkân verdiği için kendisine teşekkür borçluyum. Bunları ve yazısındaki öteki görüşlerini, oradaki sıra ile değerlendireceğim: Ancak, onlara geçmeden önce bir hususa açıklık getirmeliyim:

Genç meslektaşım Keseroğlu, eleştiriye yönelik cevaplarına, kitabının eleştirisini geçiktirmiş olmama ve girdiği Doçentlik Sınavından sonraya bırakmama 'târiz' (dokundurma) ile başlıyor ve "Herhalde o zamana dek Hocamız zaman bulamamış olmalıdır, diye düşünüyorum" diyor (Keseroğlu, 1995b: 149). Oysa ben *Kataloglama Kuralları*'nın ilk basımını (Keseroğlu, 1988) neden eleştirmediğimi, ikinci basımını (Keseroğlu, 1994) eleştirmeye neden gerek duyduğumu ilk yazımda açıkça belirtmiştim (Sefercioğlu, 1994: 289-290). Eleştiri yazımın, Keseroğlu'nun girdiği Doçentlik Sınavından sonra yayımlanmış olmasının tek sebebi ise, kitabının ikinci basımı ile ilk kez, jüri üyesi olduğum o sınava 'doçent adayı' olarak, incelenmek üzere sunduğu

yayınlar arasında rastlamış-olmamdı. Genç meslektaşım, bu basım yayımlandığında, bir nüshasını da kataloqlama alanının ülkemizdeki bu emektarına göndermeyi hatırlamış olsaydı, onu daha önce inceleyip değerlendirmem mümkün olabilirdi. Kaldı ki, ben eserin yayımlanışı ile jüri üyelerine gönderilişi arasında bir zaman farkı olduğunu da sanmıyorum. Bu sebeple ‘târiz’ini yersiz bulduğumu belirtmek zorundayım. Ayrıca ben, ilk yazımın ilk cümlesinde, eleştiri konusu olan bu ikinci basımın “hem ilgi alanım, hem de akademik bir görevim dolayısıyla ilgilenmek, incelemek durumunda olduğum bir eser” olduğunu, açıkça belirtmiştim (Sefercioğlu, 1994: 288). Yaptığım incelemenin ilk sonuçlarını Doçent Adayımız için hazırladığım rapora yazdım. Sonra da incelemelerimi biraz daha geliştirerek ve genişleterek bir eleştiri yazısı durumuna getirdim ve yayımladım. Demek ki, *Kataloqlama Kuralları* adlı eserinin 2. basımına yönelik eleştirilerimin Dr. Keseroğlu’nun girdiği Doçentlik sınavı ile ilgisi, sadece, eserle ilk kez doçentlik jürisine sunduğu yayınlar arasında karşılaşmamdır. Jüri üyeliğim dolayısıyla yaptığım inceleme sırasında çıkardığım verilerin, tabii olarak, makalemin oluşumuna katkısı olduğunu söylemeliyim. Önceki yazımda açıkça belirttiğim gibi, o yazıyı hazırlayıp yayımlamaktaki “amacım, mesleki ve sosyal gayretlerini yakından takip ve takdir ettiğim genç meslektaşımı yermek veya karalamak değil, eserin daha sonraki, çıkmasını yararlı ve gerekli bulduğum yeni basımlarının yanlışsız, hiç değilse az yanlışlı çıkmasına yardımcı olmak” idi (Sefercioğlu, 1994: 290). Bu amacın bir ölçüde gerçekleştiğini, yazarın, eleştirilerimin bazılarını göz önüne alarak hazırladığı ve yeniden başvurduğu Doçentlik sınavı için incelenecek yayınlar arasına koyduğu ‘üçüncü basım’ taslağı açıkça ortaya koymaktadır (Keseroğlu, 1995a).

Sanırım artık cevapların karşılıklarına geçebiliriz:

(a) Keseroğlu dostumuz yazısında, görünce çok üzüldüğüm bir yanlısımı hatırlatıyor. Onu hemen düzeltmek isterim: Yazımın ilk paragrafının son cümlesi “Kitapta yazarın anmadığı iki yenilik var: Kaynakça ve izin” biçiminde çıkmış (Sefercioğlu, 1994: 288). Yazımın müsvveddesinde o cümlenin açıklama kesimi “Dizim kuralları ve izin” biçiminde idi. Tebyiz ederken, dalgınlıkla, “dizim kuralları” yerine “kaynakça” yazmışım. Oysa amacım, kitabındaki iki önemli yeniliği belirterek Dr. Keseroğlu’nun eserini geliştirme çabasını ortaya koymaktı. Dalgınlığım yüzünden bu isteğimi gerçekleştirememiş olmak beni gerçekten üzdü.

(b) *Kataloqlama Kuralları*’nın yazarı, büyük bir alınganlık göstererek, yazımdaki “bize göre bu kitabın kullanıcılarını kataloqlama öğrencileri ile sınırlı saymak doğru değildir” (Sefercioğlu, 1994: 288) cümlesine takılmış ve kitabında bu hususu açıkladığını söylediği uzunca bir cümleyi görmezden geldiğini söylemiş. Maksadının “yeterince açıklıkla belirtilmemiş” olduğunu kendisinin de kabul ettiği o uzun cümleden (Keseroğlu, 1995b: 148) var ol-

duğunu söylediği anlamın açıklanmasını neden benden veya kitabı okuyacak başka okuyuculardan beklediği sorulabilir. Kaldı ki, amacım bir eksikliği ortaya koymak değil, kitabın yayılma ve kullanma şansının yüksek olduğunu belirtmektir. Gösterilen bu alınganlık karşısında bana, galiba, sözümü geri almak düşüneyim!

(c) Dr. Keseroğlu'nun cevap yazısının beş sayfası (Keseroğlu, 1995b: 150-154) AAKK2 ile ÖKK'nin farklılıklarını belirtmeğe ayrılmıştır. II. Bölümde böyle bir tartışmanın gereksizliğini ortaya koyduğum düşüncesiyle onları ayrı ayrı ele almayacağım. Ancak, daha sonraki cevapları dolayısıyla, bazıları üzerinde durup görüş belirtmem söz konusu olacak.

(ç) Y. Doç. Keseroğlu, cevap yazısının bir yerinde şu cümlelere yer veriyor ve buradaki görüşe yazısının başka yerlerinde de rastlanıyor:

Kurallar yorumlanırken yorumlayan kendine özgü tavrını kurallara katabilmektedir. Nitekim AAKK2'nin editörlüğünü yapandan, farklı kişilere kadar kuralların özüne ters düşen uygulama örnekleri görülebilmektedir. Prof. Sefercioğlu'nun eleştirisinde karşı çıkılan kısaltmaların kullanılması ile kısaltılan nitelemelerin büyük harfle başlaması arasında hiç bir ayırım olmayacağı kanısındayım. Biri Prof. Sefercioğlu'nun, öbürü Dr. Keseroğlu'nun izlediği, bireysel tavırlardır (Keseroğlu, 1995b: 154).

Alıntının ikinci cümlesinde söz konusu edilen 'uygulama örnekleri' ile uygulamayı yapan kişiler mi, yoksa onların yayınlarındaki örnekler mi kastediliyor? Bunu çıkarabilmek oldukça zor. Üçüncü cümledeki "kısaltılan nitelemelerin büyük harfle başlaması'nın anlamını çözebilmek de kolay değil. Fakat aynı hususlara yazının başka yerlerinde de değinildiği için, ne denilmek istendiğini onları okuduktan sonra anlayabiliyorsunuz. Burada Dr. Keseroğlu'nun 'kurallara bağlılık' konusundaki tavrının tipik bir örneğini görüyoruz. Bu konuyu II. Bölümde uzun uzun tartıştığımız için, burada tekrarlamayacağız. Yalnızca "AAKK2'nin editöründen" ibaresi ile CAARC2'yu da hırlayan Michael Gorman'ı dolayısıyla da CAARC2'yu kastedtiğini belirteyim. "... kısaltılan nitelemelerin büyük harfle başlaması" ile neyin anlatılmak istendiğini de, yazının başka bir yerinde geçen eleştirisinden çıkarabiliyoruz. Genç meslektaşımız orada, E. Hunter'in 'bireysel tavır' olarak değerlendirdiği bir uygulama örneğini verdikten sonra sözü bana getirerek,

Aynı bireysel tavır Prof. Sefercioğlu tarafından da konmaktadır. Hemen içkapağın arka yüzünde, yapının bibliyografik nitelemesinde, sorumluluk bildirimi '[/] Hazırlayan: Necmeddin Sefercioğlu' biçiminde verilmektedir (Keseroğlu, 1995b: 152).

demekte ve "Sorumluluk bildiriminde sorumlu ya da emeği geçenleri niteleyen sözcükleri büyük harfle başlamak, başlamak" kesin hükmünü belirt-

tikten sonra “eğer bunun nedenini ‘Türkçe’de ilk sözcük büyük harfle başlar’ diye yanıtlamağa kalkarsak İngilizce’de de aynı kuralın geçerli olduğunu görürüz” biçiminde, kendi kesin, katı yargısını da ‘geçersiz’leştiren ‘hârîka’ bir gerekçe göstermektedir. Böylece ortaya çapraşık bir durum çıkıvermektedir. Alıntındaki ‘ıçkapağın arka yüzü’ ile ÖKK’nin ıçkapağının arka yüzünün kasdedildiğini, ‘Hazırlayan’ın önündeki / iminin niçin köşeli ayraç içine alınmış olduğunu anlamamanın da mümkün olmadığını belirterek bu çapraşık durumu açmaya çalışalım:

Herşeyden önce E. Hunter’ın bu konuyla ilgisini anlamamanın güçlüğünü ifade etmeliyim. Çünkü, önce de belirttiğimiz gibi ÖKK, CAARC2’nun Türkçeleştirilmişidir. Yani bir ‘kataloglama kuralları açıklaması’ değil, doğrudan bir ‘kataloglama kuralları topluluğu’dur. Bundan dolayı E. Hunter’ın uygulaması ile Sefercioğlu’nun ÖKK’ye dayalı tutumu arasında bir bağlantı kurmak beyhude bir çaba olmaktan ileri gitmez. Öte yandan, E. Hunter’ın “temel giriş ögesini büyük harfle yazması, ek giriş ögelerini Arap harfleri [herhalde ek giriş ögelerinin sırasını Arap rakamları ile vermesi, demek isteniyor ve bu ibare iki ayrı yerde aynen tekrarlanıyor (Keseroğlu, 1995b: 152 ve 185)] ile vermesi” kataloglama kurallarını ilgilendiren bir durum değildir. Çünkü, kurallar kataloglamada nitelemenin ve erişim uçlarını oluşturacak giriş başlıklarının nasıl yapılacağına ilişkin esasları belirler ve niteleme bilgilerinin hangi sıra ve biçimde kaydedilmesi gerektiğini gösterirler. Başlıkların oluşturulmasına ilişkin kurallar uyarınca belirlenen temel ve ek girişlerin, bibliyografik kaydın ‘izleme’ bölümünde nasıl gösterileceği; Arap veya Romen rakamları ile mi, yoksa her ikisi de kullanılarak mı sıraya konulacağı; ‘izleme’ bilgilerinin (fiş katalog kullanan kütüphanelerde) fişin ön veya arka yüzüne yan yana mı, yoksa alt alta mı yazılacağı; girişlerin başlıkta tümüyle büyük harflerle mi, yoksa büyük-küçük harflerle mi yer alınacağı gibi işlemler, tümüyle kataloglamayı yapan birimin öngörüsüne bağlı kurallara dayanır. Bundan dolayı da hiçbir ‘kataloglama kuralları topluluğu’nda bunlara ilişkin kural veya açıklama bulunmaz. Ama, kuralları açıklayan kitaplarda, tavsiye niteliğinde olmak ve yol göstermek üzere, bu türden bilgilere de yer verilir. Çünkü bunlar kurallara değil, uygulamaya ilişkin bilgilerdir. E. Hunter de eserinde bunu yapmıştır (Hunter, 1980). Yani Eric E. Hunter’ın ‘bireysel tavır’ olarak gösterilen uygulamasının ‘kataloglama kurallarına ilişkin bireysel tavır’ ile ilgisi yoktur.

Benim, sorumluluk bildirimindeki ‘sorumlunun işlevini belirten ibare’leri büyük harfle başlatmama ‘bireysel tavır’ denilmesi de o ölçüde yanlıştır. Üstelik onun “Türkçe’de ilk sözcük büyük harfle başlar’ kuralı ile ilgisi de doğrudan değil, dolaylıdır. İngilizce ve öteki batı dillerindeki yayınlarda ‘sorumlu’nun belirtilişi ile Türkçe yayınlardaki belirtilişi arasındaki fark, Türkçe yayınlara ilişkin nitelemelerde sorumluya ilişkin ibareye büyük

harfle başlamanın temel sebebidir. İngilizce’de ve öteki Batı dillerindeki yayınlarda eseradı ile sorumlu adı dilbilgisi bakımından bir bütün oluştururlar. Söz gelişi, CAARC2’ da Michael Gorman’ın adı önünde ‘prepared by’ işlev ibaresi bulunmaktadır. Bu ibareyi eseradı ile birleştirdiğimizde “Concise AACR2 prepared by Michael Gorman” biçiminde İngilizce’nin dilbilgisi kurallarına uygun bir cümle oluşmaktadır. Aynı durum, doğrudan yazarın sorumlu görüldüğü eserler için de geçerlidir: ‘The greatest nurse them all by Lozania Prole’ örneği de İngilizce’nin kurallarına tam uyan bir cümle oluşturuyor. Buna karşılık Türkçe eserlerin eseradlarını sorumluluk bildirimindeki adları aynı yolla birleştirmek mümkün değildir. Çünkü Türkçe eserlerde eseradı ile sorumlu adı ayrı bildirimler hâlinindedir. Sorumluluk bildirimleri, ‘Yazan’, ‘Hazırlayan’ gibi, büyük harflerle başlayan işlev sözleri ile verilebilir: ‘Haritalar. Yazan: Emin Çakıroğlu’ veya ‘Özleştirilmiş Kataloqlama Kuralları. Hazırlayan Necmeddin Sefercioğlu’ örneklerinde de açıkça görüldüğü üzere, Türkçe’de eseradı ile sorumluluk bildirimini, dilbilgisi kuralları bakımından birleştirip bir bütün oluşturmak mümkün değildir. Bu durumda, sorumlu adı önündeki işlev sözünün, ‘Türkçe’de ilk sözcük büyük harfle başlar’ kuralına uygun olarak, büyük harfle başlatılması tabiidir. Şu halde İngilizce’de veya öteki batı dillerinde eseradının sorumluluk bildiriminden, işlev ibaresinin durumu yani küçük harfle başlayan biçimi bozulmadan, aralarına / imi konularak ayrılması ne kadar doğru ise, Türkçe yayınlardaki eseradının, işlev ibaresi büyük harf ile başlayan sorumluluk bildiriminden aynı yolla ayrılması da o derecede doğrudur. Görülüyor ki ÖKK’yi hazırlayan Necmeddin Sefercioğlu, eserin iç kapağına koyduğu bibliyografik kimlik örneğinde ‘bireysel tavır’ ortaya koymamış, bizdeki sorumluluk bildirimi yazım uygulamasının ve Türkçe’nin gereklerini yerine getirmiştir. Esasen, CAACR2’nun ‘Türkçeleştirilme’si ile bağımsız bir ‘kataloqlama kuralları topluluğu’ durumuna gelmiş olan ÖKK’nin özüne ve ruhuna da uygun bir işlemdir, sorumluluk bildirimindeki ‘işlev ibaresi’nin büyük hafle başlatılması.

Durum bu olunca, bir kaç tartışmalı terim için, takdirle karşıladığım bir ‘Türkçeseverlik’ ortaya koyan Keseroğlu dostumuzdan, aynı sevgiyi Türkçe’nin dilbilgisi kuralları için de beklemek hakkımız olmamalı mı? Öte yandan, yazısının bir çok yerinde beni katı davranmakla suçlayan genç meslektaşımızın, “Sorumluluk bildiriminde sorumlu ya da emeği geçenlerin hiçbiri büyük harfle başlayamaz” cümlesindeki katılığını, acımasızlığını nasıl açıklayacağız? Yoksa ‘katılık’ yalnız O’na özgü bir ayrıcalık mı?

(d) Y. Doç. Hasan S. Keseroğlu, “kuralların değiştirilemeyeceği, farklı anlamlar yüklenemeyeceği ‘kaygı’sını bir an için onaylayalım” dedikten sonra, şu cümleyi ekliyor:

Ardından da Prof. Sefercioğlu'nun Türkçeye kazandırdığı *Özleştirilmiş Kataloglama Kuralları* adlı yapıtın İngilizcesi, yani özgün yapıt *The Concise AACR2'nin içkapağının* arka yüzündeki CIP (Cataloging in Publication) örneklerine bakalım (Keseroğlu, 1995b: 154).

Ve bu sözleri, yazarımızın "kuralların ne denli yoruma açık olduğunu anlamak açısından anlamlı" bulduğu CIP örnekleri izliyor. Onlarda British Library'ye ilişkin CIP örneğinin 'giriş'ini eseradı altında, Library of Congress'e ilişkin CIP örneğinin 'giriş'ini ise sorumlu adı altında verilmiş buluyoruz. Görünüm, ilk bakışta Dr. Keseroğlu'na hak verdirecek ölçüde çarpıcıdır. Ne var ki, gerçek başka: Günümüzde, bilgisayarın kataloglama uygulamalarında etkinlik kazanması ile, 'temel giriş' önemini yitirmişti. Öte yandan, sonraki altbölümlerde ayrıntılı biçimde tartışılacağı üzere, temel giriş bir niteleme ögesi de değildir. Bundan dolayı, British Library'nin CIP'te eseradı ile başlayan nitelemeyi tercih etmesi, Library of Congress'in ise, yüzyıllık 'temel giriş' geleneğini sürdürerek CIP örneğini sorumlu adıyla başlatması tabii karşılanmak gerekir. Tabii, CIP örneklerinin kesin kataloglama uygulama örnekleri olmadığı hatırdan çıkarılmamalıdır. 1981'in AAC2'nin uygulanmaya konulduğu ilk yıl olduğu da unutulmamalı.

Öte yandan, CAAR2'nun 1981 basımındaki bu örnek farklılığı, 1989'da yayımlanan '1988 revision'ında giderilmiştir. Bunu, anılan 'revision'un içkapağının arka yüzündeki CIP örneklerinde açıkça görmek mümkündür (Gorman, 1989):

British Library Cataloguing in Publication Data

Gorman, Michael, 1941-

The concise AACR2.- 1988 revision

1. Documents. Author cataloguing & descriptive cataloguing

I. Title II. American Library Association III. Library Association

IV. Anglo-American cataloguing rules (2nd ed., 1988 revision)

025.3'2

ISBN 0-85365-799-8

Library of Congress Cataloguing in Publication Data

Gorman, Michale, 1941-

The concise AACR2.- 1988 revision

p. cm

Includes index.

ISBN 0-8389-3362-9 (alk. paper)

1. Anglo-American cataloguing rules. 2. Descriptive cataloging-Rules.

I. Anglo-American cataloguing rules (2nd ed., 1988 revision) II. Title.

Z694.15.A56G67

1989

89-15110

025.3'3-de20

CIP

CAACR2'nun bu '1988 revisionu'nu görebilme imkânını olsaydı, Dr. Ke-

seroğlu, bu konudaki sözlerini ve aktarmalarını yazmak zahmetine, sanırım girmezdi.

(e) *Kataloglama Kuralları*'nın yazarı, bazı kurallarda çok ayrıntıya indiğine, bazılarına ise çok yüzeyden değindiğine ilişkin eleştirilerimi haklı bulmakla birlikte, benim kuralların seçiminde bir standard sağlaması için yararlanabileceğini hatırlattığım ÖKK için "ille de *Özleştirilmiş Kataloglama Kuralları* (ÖKK) adlı yapıta bağlı kalmam düşünülemez" diyor (Keseroğlu, 1995b: 155-156). Elbette O, istediği esere bağlı kalabilir veya hiçbir esere bağlı kalmayabilir. Benim tavsiyem bir seçme kolaylığında genç meslektaşına yardımcı olabilmek içindi. Kendisi bu tavsiyeden yararlanmayı 'düşünülemez' saydığına göre, benim için yapılacak iş, sözlerimi geri almak ve kendisine kuralları seçme tutarsızlığında başarı dilemekten ibaret olacaktı.

(f) Dr. Hasan S. Keseroğlu, terimlerde birlik sağlama konusundaki titizliğini de pek hoş karşılamıyor. Kitabında ilk bölümün başlığı 'Niteleyici kataloglamanın bölümleri' olduğu (Keseroğlu, 1994: 1) ve 'niteleme'nin bulunduğu pek çok terime de yer verildiği halde, 'tanımlama' sözünü de zaman zaman neden aynı anlamda kullandığını anlamak kolay değildir. Bunu, aynı kavram için değişik yazarlarca 'niteleme', 'betimleme' ve 'tanımlama'nın kullanılmakta olduğunu, sayın meslektaşımız Prof. Dr. Tuncer'in çevirisinde 'tanımlama'yla oluşturulmuş terimler kullanıldığını (Bloomberg ve Evans, 1989: 180) ileri sürerek savunması da yeterince inandırıcı olmuyor. 'Niteleme', 'betimleme' veya 'tanımlama'dan çok daha önce 'meslek literatürü'müze girmiş (Kataloglama..., 1980) Türkçe bir kelimedir. 'Niteleyici kataloglama' da, eski terim olan 'tavsifi kataloglama'nın tam karşılığıdır. Öte yandan 'tanım' dilimizde İngilizce veya Fransızca 'definition'ın karşılığı olarak kullanılmaktadır. Kaldı ki, ben aynı kavram için terim birliğine ulaşılmasını savunuyorum. Farklı terim kullanmanın 'kavram kargaşası' yaratacağını söylüyorum. Durum bu iken kitapta aynı kavram için hem 'niteleme'nin, hem de 'tanımlama'nın kullanılmasını doğru bulmuyorum ve bunları yapanlara şu soruları sormaktan kendimi alamıyorum: 'Description' karşılığı olarak tanımlama kullanılacaksa, 'definition'ın karşılığı ne olacak? Niteleme 'Türkçe olmayan' bir terim mi ki ona karşı tavır alınıyor? 'Definition' ve 'description' için aynı karşılığın kullanılması hem kavram kargaşasına, hem de güzel Türkçemizin yoksullaşmasına yol açmaz mı? İşte, cevap bekleyen birkaç soru.

(g) 'Title proper' konusuna gelince: Bu AAKK2'nin üzerinde önemle durduğu, metinde yer vermekle kalmayıp 'glossary'sinde de tanımladığı bir terimdir. Bu bakımdan Türkçeye aktarılırken de terimin taşıdığı önem göz önüne alınmalıdır. Dr. Keseroğlu'nun yazısında söz konusu ettiği AAKK2'nin 1.1B7 ve CAACR2 ile ÖKK'nin 2B6 sayılı kurallarında (Keseroğ-

lu, 1995b: 156-157) oluşturulması öngörülen eseradı ancak 'öz eseradı' olabileceği için, proper' veya 'öz' sıfatının kullanılmasına ihtiyaç duyulmamıştır. Fakat anılan eserlerde 'title proper'ın geçtiği yerlerde 'alternative title', 'parallel title', hattâ 'subtitle' gibi terimler de kullanılmaktadır. Eserin öz adını onlardan ayırmak için 'title proper'ın kullanılması yerinde ve gereklidir. Öz eseradının kastedildiği açık olan istisnaî durumlar örnek gösterilerek 'title proper'ın Türkçe'ye, sıfatı ile aktarılmasındaki eksiklik açıklanamaz, düşüncesindeyim.

(ğ) Genç yazarımız, cevap yazısında "Prof. Sefercioğlu, 'scale' olarak geçen 'ölçek' Dr. Keseroğlu tarafından 'alan'a dönüştürülmüştür' demektedir" cümlesinin hemen ardından "Prof. Sefercioğlu dizgi hatalarına karşı çok acımasız davranıyor" diye yakınmaktadır (Keseroğlu, 1995b: 157). Bunu nasıl söyleyebiliyor, anlamak güç; hatta imkânsız. Çünkü ortada bir 'dizgi yanlış'ı yok, düpedüz bir kelimenin yerine bir başkasının konulması var! Bir dizgi yanlışından söz edebilmemiz için 'ölçek' kelimesinin farklı dizilişleri ile karşılaşmamız gerekirdi. 'Ölçek' ile 'alan' ise, tümüyle farklı kelimeler. Üstelik 'alan' kelimesi, 'scale'in karşılığı olarak, kitabın üç ayrı sayfasında (ikisi örneklerde olmak üzere) tam beş kez geçiyor: "1. Haritalar için izdüşüm ve alan kaydı (Keseroğlu, 1994,1); "h. haritacılıkla ilgili belgelerde projeksiyon ve alan kaydı arasında: *Alan* 1:50.000 : Transverse Merkator Proj." ['İzdüşüm' burada 'projeksiyon' olmuş. Acaba bu da mı 'dizgi hatası' ?]. (Keseroğlu, 1994:6); "g. Haritacılıkla ilgili *alan* oranında. Burada da iki noktadan önce ve sonra boşluk bırakılmaz: *Alan* 1250.000" (Keseroğlu, 1994:8) [İşte burada tipik bir dizgi yanlış'ı var: 1:250.000, 1250.000 olmuş]. Bu örnekler genç dostumuzun dizgi yanlış'ı iddiasını hiç de desteklemiyor ve asıl 'acımasız'lığı 'yanlış'ı dizgi hatası olarak gösteren yazarımız yapmış oluyor. Oysa ben, kitabının incelediğim sayfalarında gördüğüm dizgi yanlışlarını değerlendirmelerimin dışında tuttuğumu belirtmiş (Sefercioğlu, 1994:290) ve yukarıda köşeli ayraç içinde gösterdiğim türden pek çok yanlış'ı anmadığım gibi, yeri geldiğinde, yanlış mı, dizgi yanlış'ı mı olduğunda tereddüt ettiğim bir çok böyle durumu 'dizgi yanlış'ı olabileceği' biçiminde yorumlamıştım. Acımasızlık bunun neresinde?

ÖKK'deki 2A1 kuralının ilk cümlesinde "önünde" olması gereken sözün "sonunda" biçiminde olması, Dr. Keseroğlu nezaket gösterip bir sürçme saysa bile, düpedüz bir yanlıştır. Elbette düzeltilmesi gerekir. Ama, 'ölçek-alan' ilişkisine göre oldukça masum bir yanlış. Çünkü 'önünde' ve 'sonunda', çoklukla birlikte kullanılan, zıt anlamlı ve birbirini çağrıştıran kelimelerdir.

(h) "Adları nitelerken kısaltma kullanmamın, benim uygulama biçimim olarak onay görmesi gerektiğini düşünüyorum. Kurallar kısaltmayı yalnız 'giriş başlıklarında, isteğe bağlı olarak' kullanıyor bunun dışında kullanmıyorsa ben neden böyle bir yol seçmeyeyim" diyor genç meslektaşımız (Kese-

roğlu, 1995b: 158). Oysa, AAKK2 kısaltma kullanabilecek yerleri ilgili kurallarında, açıkça belirtmiştir. Kısaltmalı örnekler de o kurallarla birlikte verilir. Yazarın 'adları nitelerken' (herhalde sorumluları nitelerken demek istiyor) dediği 'sorumluların işlevi belirtilirken' kısaltma yapılabileceği, sorumluluk bildirimine ilişkin kuralların hiçbirinde belirtilmediği gibi, bu kuralları açıklamak için verilen örneklerin hiçbirinde de kısaltma bulunmamaktadır. Ek giriş başlıklarında kısaltma kullanılması ise, 21.OD kuralında mecburi tutulmamış, 'isteğe bağlı' bırakılmıştır. Yalnız ek giriş başlıklarında, o da 'isteğe bağlı' olarak izin verilen kısaltma kullanımının, nasıl Keseroğlu'nun 'uygulama biçimi olarak onay görmesi gerektiğini' kestirebilmek mümkün olmasa gerektir. Burada da *Kataloglama Kuralları* kitabı yazarının kuralları 'bireysel tavır'a dayalı olarak değiştirme istek ve girişimi ile karşı karşıyayız.

(1) Dr. Keseroğlu, cevap yazısının ortalarında, önce de üzerinde durduğu bir hususu, yukarıdaki III/h'de tartıştığımız 'kısaltmalar' için tekrarlıyor:

Bunun E. Hunter'in temel giriş ögesini büyük harfle yazması, ek giriş ögelerini Arap harfleri [rakamları?] ile vermesi; M. Gorman'ın yayın, yayınlayan bulunamıyorsa yazılmaz demesi; Prof. Sefercioğlu'nun sorumluluk bildiriminlerdeki nitelemeleri büyük harflerle başlatması kadar doğal bir durum olarak anlaşılması gerektiğini düşünüyorum (Keseroğlu, 1995b: 158).

Bu cümlede sergilenen yanlışların Eric Hunter ve Prof. Sefercioğlu ile ilgili olanlarına III/ç'de cevap vermiştim. Burada da M. Gorman ile ilgili olanına açıklık getirmeliyim:

Genç meslektaşım bu konuyu AAKK2 ile ÖKK'yi karşılaştırırken de söz konusu etmiş, ÖKK'deki (ve CAARC2'daki) yayım yeri ve yayınlayan 'bilinmiyor veya bulunamıyorsa bu ögeler kaydedilmez' hükmünü yadrgadığını belirtmişti (Keseroğlu, 1995b: 150). Ona göre ÖKK'nin 5C3 ve 5Ç3 kurallarında 'yayım, dağıtım, vb. yeri' ile 'Yayımçı, dağıtımçı, vb.' için 'bilinmiyor veya bulunamıyorsa bu öge kaydedilmez' hükmünün yer alması ile AAKK2'deki 1.4C6 ve 1.4D6 hükümleri değiştirilmiş, bozulmuştur. Tabii bunları, CAARC2'yu ve ÖKK'yi bağımsız birer kataloglama kuralları topluluğu (cataloguing codes) olarak görmek istemediği, onları AAKK2'nin açıklamasını yapan eserler saymak istediği için söylüyor. Daha önce bir kaç kez söyledik, bir kez daha söyleyelim: CAARC2'daki ve ÖKK'deki bazı kurallar, AAKK2'deki aynı duruma ilişkin kurallardan farklıdır. O tür kuralları şunda var, şunda yok diye tartışmanın anlamı da, yararı da yoktur. Yayım, Dağıtım, vb. Alanı'na 'yer yok', 'yayımlayan yok' anlamına gelen birer kısaltma koymakla bunlar için hiç kısaltma koymamak, yerlerini boş bırakmak arasında ne gibi bir 'önemli fark' vardır, bu da düşünülmeğe değer.

(i) Keseroğlu'nun bir iddiası da, CAACR2 ve ÖKK'nin birinci düzey ka-

taloglamada kullanılabilir durumda olduğudur: “Ayrıca yapıt kimi kurallarıyla ikinci değil, birinci düzey olarak çıkmaktadır karşımıza” diyor ve örnek olarak, andığımız 5C3 ve 5Ç3 kurallarını ve eseradından çıkarmalara ilişkin 2D3 kuralını gösteriyor. İddiasını kanıtlamak için iki sayfalık yer işgal eden büyük zahmetlere giriyor (Keseroğlu, 1995b: 150-151). İlkin, 5C3 ve 5Ç3’ün, ÖKK’yi birinci düzey nitelermeyi öngören bir duruma düşürdüğü iddiasını ele alalım: Bunlarda ‘bilindiği ve bulunabildiği taktirde’ yayın yerinin ve yayınlayan adının, nitelirmedeki yerlerine mutlaka yazılması gerekir. Birinci düzey nitelme ise, yayın yeri hiç bir zaman yazılmaz. Bu iki durumu karşılaştırmanın, AAKK2 ile CAARC2’nin açıkladığımız özellikleri dolayısıyla, anlamı da yoktur. AAKK2’deki 1.1E3 kuralı’nın karşılığı olan 2D3 sayılı ÖKK kuralı için de aynı şeyleri söyleyebiliriz. ‘Çok uzun olan ve önemli bilgi içermeyen başka eser adı bilgisi’nin kaydedilmemesi ile, ilk beş harfi dışındaki kelimeleri atılarak kısaltılması veya not yerinde verilmesi arasında pratik bakımdan sağlanacak yarar da tartışılabilir. Kaldı ki bunlar, iki ayrı, bağımsız kataloglama kuralları topluluğunun öngördüğü farklı yaklaşımlardır.

Yeri gelmişken, CAARC2’nun veya ÖKK’nin ikinci düzey kataloglama için geliştirilmiş kataloglama kuralları toplulukları olduğu konusuna da açıklık getirmek isterim. CAARC2’nun hiçbir yerinde, ondaki kuralların ikinci düzey kataloglama düşünülerek seçildiğine ilişkin açıklama yoktur. Bu, eserin içeriğini inceledikten sonra benim belirlediğim ve ÖKK’de açıkladığım bir tesbittir (Özleştirilmiş..., 1988: ix). Varsa, bu tesbitin bütün sorumluluğu bana aittir, M. Gorman veya bir başkasına değil.

(j) Genel Materyal Belirteçleri (veya Genel Belge Belirleyicileri?) için söylediklerimizin ve AAKK2’nin 1.1C1 kuralına bağlı olarak iki liste verilmesi sebebinin hâlâ kavranmak istenmediği anlaşılıyor. Oysa, kuralda da açıkça belirtildiği gibi, bu listeler İngiltere ve Kuzey Amerika (ABD ve Kanada)da yerleşmiş kavram ve terimler göz önüne alınarak ve andığımız ülkeler arasında bir anlaşma sağlanamadığı için verilmiştir. Kuralda 1. listenin İngiltere’de, 2. listenin Kuzey Amerika’da kullanılması öngörülmüştür. Yani, bir ‘seçme’ durumu yoktur. Anglo-Amerikan ülkelerinin biri listelerin birini, ötekiler de ötekilerini kullanmak zorundadırlar. Bu durumdaki listelerin Türkiye’de aynen kullanılmasının zihin karıştırmaktan başka işe yaramayacağı açıktır. En iyisi bunlarının birinin veya ötekinin alınması, ya da ikisinden seçilerek terimlerle bize uygun bir liste oluşturulmasıdır. ÖKK’nin 2C1 kuralında andığımız şıkların üçüncüsüne uygun bir liste verilmiştir (Özleştirilmiş..., 1988: 8).

(k) Dr. Keseroğlu, kitabındaki 40/30. açıklamasında yaptığım alıntı ile cümlemin anlamını çarpıttığını söylüyor ve yazısına o cümlemin tümünü aktararak doğruyu yansıttığını sanıyor. Oysa ben, yaptığım alıntı ile, “koşut

ad için gerekli koşullar sağlamıyorsa" ibaresinin anlaşılmasındaki zorluğu anlatmak istemiştin. Kendisi de "ifademin daha açık olması gerektiği anlaşılabilir olmakla birlikte" sözleri ile bu zorluğu kabullenmiş bulunuyor (Keseroğlu, 1995b: 159). Kataloglama kurallarının açıklandığı bir kitapta bir ibarenin anlaşılabilmesi için satırlar arasında gezinti yapmak zorunda kalınmamalı desem, yanlış mı söylemiş olurum?

(l) Genç meslektaşım 'yayım, dağıtım, vb. yeri' ve 'yayımcı, dağıtımcı, vb.' için aynı kısaltmaların kullanılamayacağı düşüncemi kabul ederken, söylediklerimin 'gönderme yaptığımı' söylediği *Kataloglama Kuralları* (1980)'ndaki kısaltmalar listesinin "ayrımli kavramlar için aynı kısaltmaları kullanması" göz önüne alındığında bu eleştiriye ters düştüğünü belirlemektedir (Keseroğlu, 1995b: 160). İlkin, benim yalnızca AAKK2'de ortaya çıkan bir kısaltma için AAKK1'e yöneltme yapmam düşünülemezdi ve böyle bir yöneltme yapmış değilim. Dr. Keseroğlu, yazımın bu bölümünü bir kez daha dikkatle okursa (Sefercioğlu, 1994: 295-296), yöneltmenin ÖKK'ye ve Milli Kütüphane uygulamasına yapıldığını görür. Öte yandan, sözlerime ters düştüğünü belirttiği kısaltma örnekleri de Onu destekleyici nitelikte değil. Çünkü 'ed.' kısaltması aynı kelimenin değişik türevleri için kullanılan, İngilizce'de yerleşmiş ve standardlaşmış bir kısaltmadır. Önüne veya sonuna gelen kelime veya ada göre, kolayca 'edition', 'edited' veya 'editor' anlamı çıkarılabilmektedir. Üstelik bu kısaltma tartıştığımız durumla da ilgili değil. Aradığımız, AAKK2'deki 's.l.' ve 's.n.' kısaltmaların Türkçe karşılıklarıdır. Kural açıklamaları için 'ille de ÖKK'den yararlanmama' düşüncesinde olan yazarımız, hiç değilse Millî Kütüphane'nin *Türkiye Bibliyografyası*'na yansıyan uygulamasını örnek almayı düşünemez miydi?

(m) Dr. Hasan S. Keseroğlu'nun kitabındaki 25/14. açıklama için söylediklerimi yakınma konusu edişini yadırgadım. "Prof. Sefercioğlu, yine aktarmasını eksik yaparak anlamı rahat bozmaktadır" biçimindeki bozuk ifadeli cümlesi ile yapıyor bu yakınmayı (Keseroğlu, 1995b: 160). Oysa ben o alıntıyı tam cümle halinde ve ondaki 'dışta kalan alanlar' anlatımının muğlak, yazarının niyetini ortaya koymaktan uzak olduğunu göstermek için aktarmış ve ibarenin 'bunların dışında kalanlar' biçimine dönüştürüldüğü takdirde, cümlelerin daha anlaşılır duruma geleceğini yazmıştım (Sefercioğlu, 1994: 297). Yazarımız kitabındaki 25/14. açıklamasının bütün cümlelerini aktarması, ibarenin muğlaklığını ortadan kaldırmıyor. Ben de zaten açıklamanın tümünü okuduktan sonra ne demek istediğini sezmiş, o ibarenin düzeltilmesini ondan sonra öğütlemiştim. Genç meslektaşımın, bununla ilgili tam 28 satır yazmak suretiyle girdiği zahmete acımadım desem, yalan olur.

(n) *Kataloglama Kuralları* yazarının, kitabının 8/4h açıklamasına ilişkin eleştirimde, "tezleri göstermek için" ibaresinin "tezlerin sağladığı dereceyi göstermek" biçimine dönüştürülmesi tavsiyeme de kızdığını anlaşıyor.

Kendi ibaresinin doğruluğunu göstermek için verdiği "for designation of theses" ibaresi ise, anlamı bakımından Onu değil, beni destekliyor (Keseroğlu, 1995b: 161). Buradaki 'designation'ın 'tezin sağladığı derece'yi belirten bir kelime olduğunu ayrıca açıklamaya gerek var mı, bilmiyorum.

(o) Hasan Keseroğlu Dostumuzun, / iminin kullanıldığı yerler ile ilgili olarak, Doçentlik sınavı raporunda atladığım bir bilgiyi yazımda düzeltmiş olduğumu belirten sözleri doğrudur. Belirttiği yanlışlık Rapor'un tebyizi sırasında vuku bulan bir karışıklıktan doğmuş, Rapordaki bilgilerden yazım için yararlanırken farkına vardığım yanlışlık düzeltilmiştir. Bunun altında başka bir sebep aramanın anlamı olamaz. Fakat, yazarımızın kitabında bu imin kullanıldığı yerleri eksik yazması, kendisi kabul etmese de, uygun değil. Çünkü, o belirtmedi diye, kataloglamada kitabından yararlanan bir uygulayıcının 'diziye ilişkin sorumluluk bildirimi' ile karşılaşmayacağını Dr. Keseroğlu da dahil, hiç kimse taahhüt edemez. Öyleyse, buna ilişkin tek satırlık bir açıklamanın kitabında yer alması büyük fazlalık mı olurdu?

(ö) Dr. Keseroğlu, not alanlarında verilen sayfa sayılarının "s. 293-296" yerine "293-296 s." biçiminde yazılması tavsiyemizi de 'bireysel tavır' olarak değerlendiriyor (Keseroğlu, 1995b: 162). Oysa bu Türkçe'ye uygun yazmanın bir gereğidir ve sevgili Osman Ersoy Hocamızın kulakları asıl bu satırlar yazılırken çınlamıştır. Çünkü Onun en çok sinirlendiği davranışlar arasında, sayfa sayılarının, Keseroğlu'nun benimsediği gibi, Batı dillerinin kurallarına göre yazılıp söylenmesi de vardır.

(p) Y. Doç. Keseroğlu'nun eleştirilerimizde takıldığı hususlardan biri de kitabının 16/5. örnek 'niteleme'sinde iki kez verilmiş olan sorumlu adı (Ken Cooper) için söylediklerimizdir (Keseroğlu, 1995b: 162). Yazarın da belirttiği gibi, örneğin dayandığı kitapta Ken Cooper'ın adı öz eseradı ile başka eseradı bilgisi arasında yer almış. Yazarımız da onu -herhalde kitaptaki yazılış sırasını nitelemede de sürdürmek kaygısı ile- öz eseradı ile başka eseradı bilgisi arasına yazıp sorumluluk bildirimi yerinde tekrarlamış. Eleştirimizde bunun doğru olmadığını yazmıştık. Çünkü kurallar, öz eseradının gramer bakımından ayrılmaz parçası durumunda olmadıkça, sorumlu adlarının ancak sorumluk bildirimi yerinde yazılmasını öngörür ve bu adların 16/5 örneğindeki gibi öz eseradı ile başka eseradı bilgisi arasına yazılması biçiminde bir uygulama yoktur. Örnekte, AAKK2'nin 1.1F3 kuralı uyarınca, sorumlu adının kitapta bulunduğu yerden nitelemedeki yerine kaydırılması gerekirdi. Çünkü, 'başka eseradı bilgisi' de eseradının öğelerinden biridir. Nasıl kitaplarda öz eseradından önce verilmiş sorumlu adlarını, nitelemede sorumluluk bildirimindeki yerin kaydırmak tabii sayılıyorsa, örnekteki adın nitelemede bulunması gereken yerine kaydırılması da tabii görülmelidir. Sorumlu adının hem öz eseradı ile başka eseradı bilgisi arasında, hem de sorumluluk bildiriminde yazılmasını kuralların mantığına uyar yanı yoktur.

Bu bakımdan uyarımız yerinde idi. Fakat, nedense, kabul görmedi. Cevap yazısında, bu konu ile ilgili savunmaya tanık olarak gösterilen “Bank Officer’s...”in tartıştığımız konu ile ilgisi ve tartıştığımız örnekle benzerliği bulunmadığını belirtmeliyim. O eser nitelenirken, onun ilgili olduğu kuralların uygulanması gerekeceği tabiidir.

(r) Blok nitelemelerde temel giriş ögesinin, nitelemenin başına sanki onun öğelerinden biriymiş gibi yazılıp ardından da alan (. --) imi konulmasını eleştirmem de genç meslektaşımı üzmüşe benziyor. “Gövde ile fiziksel niteleme alanını bir nokta boşluk çizgi boşluk olarak [‘ile’ mi denilecekti acaba?] birleştirirken, temel giriş ögesi ile gövdeyi birleştirmeme sebebi ne olabilir, bunu anlamıyorum” diye yakınıyor (Keseroğlu, 1995b: 163). Burada bir değil, birkaç yanlış düzeltmemiz gerekiyor: (1) Kendisi temel girişi “nitelemenin ana ögesi” saysa da (Keseroğlu, 1995b: 155) o görüşünü kabul etmek mümkün değildir. Çünkü, kitabında da açıkça belirttiği gibi, niteleme sekiz alandan oluşur ve bu alanların öğeleri bellidir. Bunlar arasında ‘temel giriş’ yoktur. Bundan dolayı onun, sonuna ‘alan imi’ konularak ‘eseradı ve sorumluluk bildirimi’ alanının ilk ögesi olan öz eseradının önüne konulması mümkün değildir. Bu yapılırsa AAKK2’nin çiğnendiği bir zorlama olur. (2) Fiziksel niteleme alanı, nitelemenin temel alanlarından biridir. Paragraflı nitelemelerde önüne alan (. --) imi konulmaması, paragraf başına yazılması dolayısıyladır. Paragraf başı yapılan öteki alanlarda da aynı durum söz konusudur. Blok nitelemelerde ise, nitelemenin ilk alanı olan ‘eseradı ve sorumluluk bildirimi’ alanı dışındaki bütün alanlar, önlerine alan imi konularak, art arda yazılır. Bunun örnekleri AAKK2’de açık-seçik verilmiştir (Anglo..., 1989: 15). (3) AAKK2’nin 21.0A kuralı, başlık oluşturulmasına ilişkin kuralların ‘erişim uçları’nın belirlenmesine yaradığını ve bunlardan birinin ‘temel’, ötekilerin de ‘ek’ giriş olacağını belirtir. Bundan dolayı başlıkların oluşumuna ilişkin kurallar AAKK2’nin, niteleyici kataloglama’ya ayrılan I.kesiminde değil, 2. kesiminde bulunur. Buradaki kurallarda belirlenen başlıklar, kataloglanan esere ilişkin niteleme kayıtlarının herbiri üzerine, ‘erişim ucu’ oluşturmak üzere yazılır. Tabii, ‘temel giriş’ durumundaki başlık veya erişim uçları için bir istisnâ söz konusu değildir. (4) AAKK2’de ‘gövde’ kavramı yoktur. AACR2’nun hiçbir yerinde ‘body’ terimine rastlanmaz. O, eski Anglo-Amerikan kataloglama kurallarında kalmış, terkedilmiş bir terimdir. Böyle olunca hem yazarımızın yukarıdaki alıntıda bulunan ‘gövde’li açıklaması, hem de kitabının başında yer alan ‘Niteleyici Kataloglamanın Bölümleri’ arasında gösterilen “II. Gövde (Kartın ilk paragrafı)” ayrımı yanlıştır (Keseroğlu, 1994: 1). (5) Andığımız ‘Niteleyici Kataloglamanın Bölümleri’nde ‘paragraflı niteleme’yi öngören bir plan sunulduğu ve kitaptaki bütün örnekler de ‘paragraflı’ olduğu halde, tartışma konusu olan 18/7’nci örnekte ‘blok’ niteleme örneği verilmesi ilgi çekicidir. Kısacası, anılan örnekte, Dr. Kесе-

roğlu'nun çok önem verdiği temel giriş-niteleme birleştirmesi ile, elbette kıyamet kopmamış, fakat 'kataloglama kurallarının dayandığı temel ilkeler açıkça 'ihlâl' edilmiştir. Bilmem bu açıklamalarla genç meslektaşına 'temel giriş ögesi ile gövdeyi birleştirmeme sebebi'nin ne olduğunu anlatabildim mi?

(s) *Kataloglama Kuralları* adlı kitabındaki 35/24'üncü örneği ilgili bulunduğu 23. Açıklamayı tam yansıtan bir örnek olarak görmemiş, İ.E.T.T. gibi bir örneğin, kuralı açıklamak açısından daha uygun olacağını yazmıştım. Dr. Keseroğlu buna cevap vermeyip kitabında (1B6) biçiminde dizilen 1.1.B6 kuralının ayrıntılarını veriyor. Kuralın yalnızca örnekle ilgili kesmini dikkate almış olmam bir yanlışsa, onu memnuniyetle kabul ediyorum.

(ş) Köşeli ayraçların yan yana açılıp kapanması, kurallarla değil uygulama ile ilgili bir durumdur. Bu yolda değişik uygulamalar yapıldığı da doğrudur. Ne var ki, bu 'aç-kapa' uygulaması katalogcular bakımından da, kullanıcılar açısından da kullanışlı ve pratik değildir. Yazması zahmetli, okuması zordur. Nitelemeyi ayraçlarla boğmanın da bir yararı gösterilemez. Köşeli ayraçlar içinde yan yana bulunabilecek birkaç bilgi öbeğini, aradakileri kaldırarak tek ayraç takımı içinde göstermenin pratikliğini göz ardı etmek ise, mümkün değildir. Bu satırları yazarken, *Basma Eserler Alfabetik Katalog Kaideleri*'nin niteleme ve başlıklarda öngördüğü çok sayıdaki köşeli ayraçlardan yakınan ve bunalan eski kütüphanecilerimizin kulaklarının çınladığını düşündüm (Basma..., 1957).

(t) Dr. Keseroğlu'nun kitabındaki 43/32'nci açıklama ve ona bağlı 41. örnek ile ilgili yazdıklarım, bir zuhûl eseri olarak birbirinin tekrarı halinde iki cümle olarak yayımlandığı halde, bu durum yazarımızın dikkatini çekmemiş ve bunların ikincisine göre görüş belirtmeye çalışmış. Oysa yazımda "Eserde Türkçe olan eseradı paralel eseradı gibi değil, parantez içinde gösterilen bir 'başka eseradı bilgisi' gibi yer almıştır" cümlesinden sonra "Ona paralel eseradı değil, başka eseradı işlemi yapılması daha uygun olurdu" cümlesinin gelmesi gerekiyordu (Sefercioğlu, 1994: 299). İkinci cümlelerin sonu 'başka eseradı işlemi yapılması doğru değildir' olacaktı. Çünkü ben eleştiride Türkçe adın, ona 'başka eseradı bilgisi' görünümü veren ayraçlardan kurtarılacak 'paralel eseradı' işlemi görmesini murat etmiştim. Esasen, burada üzerinde durulması gereken husus, paralel eseradının ayraçlar içinde verilip verilmeyeceğidir. Ben, AAKK2'nin 1.1B1 kuralının noktalama imleri için eseradının nitelemeye aktarılması sırasında tanıdığı esneklikten yararlanarak 'Tatlı Pişirme Tarifleri' adının ayraçlardan kurtarılması gerektiğini düşünüyorum.

Öte yandan, Keseroğlu dostumuzun "Başka eseradı bilgisi için ek giriş yapılamaz" (Keseroğlu, 1995b: 165) yolundaki kesin ve katı görüşüne katılabilmem de, yazık ki, mümkün değildir. Çünkü AAKK2'nin 21.29B kuralına

göre nitelemede yer alan ve kullanıcıların başvuracağı tahmin edilen her bilgi parçası için ek giriş yapılabilir. Hatta, kataloglama uygulamalarında, nitelemenin ‘alan’larına, onun biçimsel yapısı dolayısıyla alınamayan, fakat ‘erişim ucu’ olmalarında yarar görülen bilgiler, ‘ek giriş’ yapılabilimleri için ‘notlar’ alanına kaydedilir. Notlar alanındaki bilgiler ‘ek giriş’ olabilirken, başka eser adı bilgisi niçin olmasın?

(u) *Kataloglama Kuralları*’nın yazarı, kitabındaki 46/44’üncü örnek için yazdıklarımın küçük bir bölümünü aktardıktan ve orada düzelttiğim çeviri yanlışları ile yaptığı işlemin AAKK2’nin 21.30K1 kuralındaki şıklardan hangisine uygun olduğu yolundaki sorumu meskût (sessiz) geçtikten sonra, “bu konuda, yukarıda Akers’ten alınan Library of Congress’in kart örneğini (Card 8) göstermek istiyorum” diyor. Ona göre “bilginin ana kaynağı dışından alınan, dahası ek giriş ögesi olarak gösterilen bu kişilerin, kütüphanenin amaçlarına bağlı olarak düşünülüp alınması” gerekiyor. Bu düşüncesini de, 46/44. örneğin savunulması için şöyle ifade ediyor:

Eğer benim kütüphanem kütüphanecilik, dokümantasyon-enformasyon konularında derme oluşturmış ve bu konularda da hizmet veriyorsa; örnekte verilen Osman Ersoy ile Berin U. Yurdadoğlu ek giriş ögesi olarak vermekte sakınca göremem, ayrıca sakınca görülmemesi gerektiğini düşünüyorum. Nitekim bu kitaptaki örnekler seçilirken de kütüphanecilik alanındaki yapıtlara öncelik verilmeye çalışılmıştır. Ancak Prof. Sefercioğlu’nun tartışılabilir diye gösterdikleri noktada; örneği verilen yapıt ‘kütüphanecilik’ konusunda değil de ‘saatçilik’ konusunda olsa ve çevirenleri önsözde yer alsaydı, o adları ‘sorumluluk bildirimi’nde göstermezdim. Kurallara bağlılık açısından Prof. Sefercioğlu’na katılmamak olanaklı değildir. Yorumlama açısından ise uygulamanın yanlış olduğunu söyleyemeyiz. Yorumda aynı kamda olmak gibi bir zorunluluk yoktur (Keseroğlu, 1995b: 165-166).

Bu harika savunma karşısında “pes doğrusu” demekten kendimi alamadığımı itiraf etmeliyim. Yazarımız kendisini her türden, her konuda dermelere sahip kütüphanelerde çalışanlara yol gösterme durumunda olan bir kataloglama kuralları açıklayıcısı olarak değil de, bir ‘kütüphanecilik kütüphanesi’nin görevlisi gibi görüyor. Kitabında yukarıdaki gibi bir ‘yorum’ da bulunmadığına göre, verdiği örneği gören uygulayıcıların ‘önsöz’lerde sorumluluk bildirimine alınacak veya ek giriş yapılacak ad aramaya girişebileceklerini düşünmüyor. Görüşünü belirtirken ‘kütüphanecilik’ten yana, ‘saatçilik’e karşı, yanlı bir tutum sergilemenin, bir yazar olarak doğru olmayacağını unutupuyor. Kitaptaki örneklerin, açıklanan kuralı açıklamaya yardımcı olduğu sürece kütüphanecilikten alınmış olmasının bir sakıncası düşünülemez, eser kütüphanecilere yönelik olduğu ve kütüphaneciler o eserleri bildikleri için, bu yararlı da sayılabilir. Ama, yazarın kendisini bir ‘kütüphanecilik kü-

tüphanecisi' yerine koyması, ona göre hüküm yürütmesi benimsenemez, onaylanamaz. Ayrıca yazarımız, "kurallara bağlılık açısından Prof. Sefercioğlu'na katılmamak olanaklı değildir" sözleri ile kuralları çiğnediğini açıkça ifade ediyor. Tabii, 'yorum'u da yanlış yorumluyor. Bir kaç kez belirttik: Yorum, kataloglama kurallarını açıklayanlara 'kuralları değiştirme' hak ve yetkisini vermez. 'Açıklama Yazarı' tanıttığı kuralı eleştirebilir, kuralın öngördüğü uygulama biçimine katılmadığını belirtebilir, fakat yine de onun gereğinin ne olduğunu, kuralın öngördüğü yolda, ortaya koymak zorundadır.

Genç meslektaşımın Akers'dan aldığını söylediği fiş örneklerini bu vesile ile neden hatırlattığını anlamak da mümkün değil. Orada geçen 'drawings by George Ulrich'i örnek göstermek istiyorsa, o da doğru olamaz. Çünkü biz tartışmamızı AAKK2'nin 21.30K1 kuralı üzerine yapıyoruz, resimleyenler üzerine değil. Yani gösterdiği kanıt konumuzla ilgili değil. Elimizde (Card 8) diye anılan fiş örneğinde ele alınan kitap bulunmadığı için, nitelme üzerine bir değerlendirme yapma imkânımız da yok. Eseri Dr. Keseroğlu'nun gördüğünü de sanmıyoruz. Zaten örneği Akers'ten aldığını söylüyor.

Genç meslektaşımın Akers'dan aldığını söylediği fiş örneklerini bu vesile ile neden hatırlattığını anlamak da mümkün değil. Orada geçen 'drawings by George Ulrich'i örnek göstermek istiyorsa, o da doğru olamaz. Çünkü biz tartışmamızı AAKK2'nin 21.30K1 kuralı üzerine yapıyoruz, resimleyenler üzerine değil. Yani gösterdiği kanıt konumuzla ilgili değil. Elimizde (Card 8) diye anılan fiş örneğinde ele alınan kitap bulunmadığı için, nitelme üzerine bir değerlendirme yapma imkânımız da yok. Eseri Dr. Keseroğlu'nun gördüğünü de sanmıyoruz. Zaten örneği Akers'ten aldığını söylüyor.

(ü) Söz Akers'ten alınan örneğe gelince Keseroğlu meslektaşımızın "kuralları eksik verme", "kurallara başka anlam yükleme" olarak özetlediği eleştirilerine cevap olarak gösterdiği tam (Card 8) ve basitleştirilmiş (Card 9) fiş örnekleri ve bunlarla ilgili yorum üzerinde de durmak gerekiyor. Bu örnekler Akers' *Simple Library Cataloging* adlı eserin, Arthur Curley ve Jana Varlejs tarafından 'tümüyle gözden geçirilen ve yeniden yazılan 7. baskım'ından alınmıştır ve Keseroğlu'nun yaptığı alıntının ilk paragrafında, (Card 9)'un basitleştirilmiş biçiminde yer alan ve almayan bilgiler, AAKK2'nin 1.OD1 kuralına uygunluk bakımından eleştirilmektedir. Yardımcı yazar M. Waters'ın, resimleyenlerin basitleştirilmiş fişe alınmadığı hatırlatıldıktan sonra, eseri ile birleşik olan asıl yazara ait adın (Crockett'in) sorumluluk bildiriminde verilmemesi 1.OD1'e göre yanlış bulunmuştur. İkinci paragrafta ise 'işlev açıklayıcı sözlerin içkapaktan veya başka yerden alınışına göre köşeli ayraç içinde veya ayraçsız verileceği üzerinde durulmaktadır. Yazarımız, bunları aktardıktan sonra "Her iki örnek kartta 'AAKK2' kuralları ve Prof. Sefercioğlu'nun eleştirileri açısından bakarsak, birçok yanlış çıkarabiliriz" diyor ve kendince belirlediği bu yanlışları sıralı-

yor. Bize de bunları düzeltmek düşüyor: (a) 'İçkapakta bulunmayan kişiler sorumluluk bildiriminde verilmiştir, bu yanlıştır' görüşünün doğru olmadığı 1.1F kuralları incelenerek, kolayca anlaşılır. (b) 'Basım kaydının birinci basım olmasına karşın alınması yanlıştır' düşüncesi de doğru değil. Böyle bir bildirim bilginin ana kaynağında varsa, nitelemeye elbette aktarılacaktır: 1.2B1 Kuralına bakıla. (c) (Card 9)'daki yanlışlık, zaten yazarımızın aktardığı alıntıda belirtilmiştir. (ç) Yayın yerinin (Card 9) aktarılmaması gerektiği görüşüne katılmamak mümkün değil. (d) "Yazar, basit düzeyde, notlara ilişkin bilgi verilmezmiş gibi 'Includes index'i atlamaktadır, yanlıştır" görüşüne ise katılmak imkânsız. Çünkü, 'includes index'in not olarak aktarılmaması not alanının I. düzey nitelemede kullanılmadığı anlamında değil, anılan bilginin bu düzey için gerekli görülmediği anlamında düşünülme gerekir [İşte yorum burada ortaya çıkıyor!]. Öte yandan, (Card 9) örneği alıntının yapıldığı kitabın yazarlarınca düzenlenmemiştir. O da (Card 8) gibi LC tarafından hazırlanmıştır. (e) "Card 9'un izleme kesiminde arap sayısı ardından romen sayısı ile sayıları izletmesi yanlıştır" anlatımı da düzeltilmeye muhtaçtır. İlk; Arap ve Romen sayıları ile 'sayılar' değil, 'ek giriş başlıkları' izlenir. İkinci olarak, (Card 9)'da görülen 'I., II., III.' sıralamasının, izleme kaydı (Card 8)'den (Card 9)'a aktarılırken Waters'a ilişkin başlığın çıkarıldıktan sonra, II. ve III.'ün I., II. biçiminde düzeltilmemiş olmasından kaynaklandığı iki fiş örneğinin dikkatli incelenmesi ile hemen anlaşılacaktır. LC'nin yanlışını, alıntı yapılan yazarlara yüklemenin doğru olmayacağı da açıktır. Görüldüğü gibi yazarımız, gösterdiği altı yanlışın dördünde haklı değildir.

Dr. Keseroğlu'nun ilgi çekici bir tesbiti de, söz konusu ettiğimiz fiş örneklerinin, özellikle de (Card 9)'un Akers kitabının yazarlarına ait olduğu varsayımına dayanıyor: "İşin tuhaf yanı, yazarın [eserin yeni yazarlarını unutarak, Akers'ı kastediyor] açıklamasında kuralları dikkate almamak gibi yabansı bir tavır içinde, 'katalogcunun yargısını ön plana çıkararak, sorumluluk bildiriminde vermesi gereken kişiyi; "bu adla kimse aramaz" diyerek, Waters'ı vermeyip atlama cesaretini göstermesidir" Yukarıda da belirttiğimiz gibi, örnek olarak verilen fişler Library of Congress'çe hazırlanmıştır. Akers'in (yazarı değil) yazarları ise, yazarımızın yazısına aktardığı alıntı yapılan uygulamayı eleştirmektedirler. Bakınız Curley ve Varlejs, alıntının çevirisine göre, ne diyorlar:

Crockett'in kitabına ilişkin basitleştirilmiş kayıt, kütüphane kullanıcısının bu kitabı Waters adı altında aramayacağı ve resimleyenlerin adlarının kitabın tanınması açısından önem taşımadığı yolundaki katalogcu yargısına dayanmaktadır. Baş yazarın adı öz eseradının bir parçası olduğu için, sorumluluk bildiriminde tekrarlanmıyor. Açıkçası, ilk düzey nitelemeye ilişkin kural, 'biçim ve sayıca temel giriş başlığından farklı ise veya temel giriş başlığı yoksa' bildirim verilir dediği için, basitleştirilmiş Crockett örneğindeki sorumluluk bildirimi işlemi yanlıştır (Curley, 1984:29).

Bu satırlar okunduktan sonra, Dr. Keseroğlu'nun belirttiği 'cesaret'i alıntı yapılan eserin yazarlarının gösterdiği söylenebilir mi? Onlar bu satırlarla LC'nin bir uygulamasını yorumlamakta ve eleştirmektedirler; tabii, bir 'açıklama kitabı'nın nasıl olması gerektiğinin güzel bir örneğini de vererek. Dikkat edilirse burada, nitelemeyi yapan LC katalogcusunun tavrı ve yaptığı işlem, AAKK2'ye dayanılarak irdelenmekte ve eleştirilmektedir. Dr. Keseroğlu'nun sandığı gibi kuralların bozulması değil, uygulamadaki yanlış yorum ve işlemlerin kurallara dayanılarak ortaya çıkarılması söz konusudur. Kaldı ki, Dr. Keseroğlu'nun bu konudaki iddiası doğru olsaydı, Akers yazarlarının tuhaf bulduğu 'yabansı tavrın' kendisinininkinden farklı olmadığını bir itirafı olacaktı.

Bu konuda yazmak zorunda kaldıklarımıza eklememiz gereken başka bir husus da, Keseroğlu dostumuzun "burada sıralananlar [yani, yukarıda irdelediğimiz, yazarımızın tesbit ettiği yanlışlar!], 'bütünüyle yeniden gözden geçirilmiş, yeniden yazılmış' ve yedinci basımını yapmış bir yapıttan alınmıştır (Akers, 1984). Yanlışlar 7 baskıdır sürüyor" cümleleri ile ilgili (Keseroğlu, 1995b: 154). Yukarıda da belirttiğimiz ve Dr. Keseroğlu'nun aktardığımız cümlelerinde de belirttiği gibi, ABD'li ünlü kataloglama uzmanı Suzan Akers'in ünlü *Simple Library Cataloging* adlı eserinin yedinci basımı, kendisi tarafından değil, Arthur Curley ve Jana Varlejs tarafından 'bütünü ile yeniden gözden geçirilmiş ve yeniden yazılmış'tır. Bundan dolayı da asıl yazarına duyulan saygıyı belirtmek üzere, eserin adı *Akers' Simple Library Cataloging'e* dönüştürülmüştür. Yani Akers'in eserle ilgili bir sorumluluğu, 1984'de çıkan 7. bs.'ın da önceki basımlarla bir bağlantısı kalmamıştır. Basımlar arasında bir ilişki olsa bile, önceki basımların AAKK2'yle ilgili açıklamaları içereceği düşünülemez. Bu durumda "Yanlışlar 7 baskıdır sürüyor" iddiasının da bir anlamı olmayacaktır. Kaldı ki, yukarıda uzun uzun açıkladığımız gibi, söz konusu edilen yanlışlar Akers'in yazarlarına değil, örneği verilip irdelenen fişleri hazırlayan katalogculara aittir.

(v) Benim önceki yazımda 'başka bazı yanlışlar' başlığı altında topladığım eleştirilere (Sefercioğlu, 1994: 300-302) Dr. Keseroğlu'nun verdiği karşılıkları, yazımın çok uzamasına sebep olacağı düşüncesi ile cevaplandırmayacağım. Ancak, noktalama imlerinin yazarın söz konusu ettiği, yüklenecekleri iki işlevi de yerine getirebilecek tek listede sunulabileceğini; "ve başk." kısaltmasının, önünde 've' bağlacı varken 'başkanlığı' çağırımı yapmasının söz konu edilemeyeceğini; kitabında verilen içkapak örneklerinin geliş-güzel dizilmiş olmaları dolayısıyla umulan yararı sağlayamadığını belirtmeliyim (Yazarın, eseri bulamadığı için içkapak örneğini veremediği üç kitabın kimliğini hangi güvenle kitabına aktardığı da merak konusu bir husus).

(y) Tezlerin yazılışı ile ilgili olarak yazdıklarımı, Dr. Keseroğlu'nun verdiği, buna ilişkin örnek yalanlamıyor, doğruluyor (Keseroğlu, 1995b: 168).

Ben yazımda, genç meslektaşımın verdiği örnekteki anlatımın anlaşılmayı zorlaştırdığını söylemiş, durumu basitleştirmek için de tezlere ilişkin standart not biçiminin kullanılmasını öğütlemiştim. Keseroğlu'nun yazısındaki örneği, yacak bir düzenleme ile, kitabındaki yayımlanmış tezlere ilişkin not örneğinin "Aslı yazarın tez'i (doktora)--Ankara Üniversitesi"ne dönüştürülerek bu tür notların standart biçimi ile uyum sağlanacağını düşünüyorum.

(z) Önceki yazımda "yayımlayan yerinde yalnız 'müdürlük' anlatımının bulunması yeterli ve doğru değil. 'Genel Müdürlük' biçiminde verilmeliydi" demişim (Sefercioğlu, 1994:168). Tabii bunu ezbere değil, örneğinde yer alan kurum bir 'Müdürlük' değil 'Genel Müdürlük' olduğu için söylemiştim. O ise yanlışında ısrar ediyor ve cevap olarak "bu konuda özgün yapıttan örnek vermek istiyorum"diyerek yeni bir yanlışla düşüyor. Çünkü verdiği örnekteki 'Cleveland Health Museum'un adını, nitelemenin yayımlayan yerinde 'The Museum' yazmak ile Kütüphaneler Genel Müdürlüğünü aynı yerde 'Müdürlük' biçiminde göstermenin birbiri ile ilgisi yoktur. Tartıştığımız örnek 'Ankara Etnografya Müzesi' olsaydı, Keseroğlu'nun verdiği Museum örneği işe yarayabilirdi. Örneğimizde ise, Türkiye'nin yönetim yapısına ilişkin bir durum var. Ülkemizde bakanlıklara bağlı veya bağımsız 'Genel Müdürlükler' vardır. Bunların örgüt şemalarında, sırasıyla, Daire Başkanlıkları, Müdürlükler, Şeflikler bulunur ve onlar 'hierarchy' bir düzende, birbirine bağlıdır. Müdürlük, çoklukla, bir 'Genel Müdürlük'ün ikinci, bazan da üçüncü derecede alt birimidir. Tabii, kitabının 170. sayfasındaki örnekte adı geçen kurum da bir 'Genel Müdürlük'tür; 'Müdürlük' değil. Genç meslektaşım, cevabını yazmadan önce, İstanbul'da çok sayıda bulunan 'Genel Müdürlük' unvanlı kurumlardan birine girip durumu ilgililere sorsaydı veya İstanbul'daki halk kütüphanelerinden birine gidip örgüt şemalarını inceleseydi, bu basit fakat önemli yanlışla düşmezdi. Bizi de bunları yazmak zorunda bırakmamış olurdu. Dr. Keseroğlu'na uyararak Kütüphaneler Genel Müdürlüğünün yayını olan eserlere ilişkin nitelemelerin yayın yerinde bu kurumu 'Müdürlük' olarak göstermeğe devam edersek, söz gelişi Süleymaniye Kütüphanesinin yayınlarını da 'Müdürlük' diye göstermek zorunda kalmak ve 'Genel Müdürlük'lerine karşı 'ayıp etmiş' olmak durumunda kalmaz mıyız?

IV. Sonuç

Y. Doç. Hasan S. Keseroğlu, "Bir Kataloqlama Kuralları Kitabı Üzerine" adı ile yayımlanan yazımda (Sefercioğlu, 1994: 288-303) yer alan eleştirilere "Kataloqlama Kuralları'nın Eleştirisi Üzerine" adlı yazısı (Keseroğlu, 1995: 158-169) ile verdiği cevapların sonuç bölümünde, 54 madde halindeki eleştirilerimin terimlerle ilgili olanlarını bir yana bırakarak, kalan 40 (41?) ının

14'ünü haklı buluyor, "geriye kalan 26 (27?) eleştiriye katılmıyorum" diyor (Keseroğlu, 1995b: 168). İşte Dr. Keseroğlu, andığımız yazısında, katılmadığımı söylediği bu eleştirilere cevap vermeğe çalışmış, böylece beni, bu satırları yazmağa, aynı konulara yeniden eğilmeğe zorlamıştır. Cevaplarına karşılık vermediğim takdirde, söylediklerinin doğru samalacağı, davranışımın yanlış anlaşılacağını düşündüm. Onun için de hayli zamanımı bu yazıya ayırmak zorunda kaldım. Umarım yazdıklarım, ilk yazımda anlatamadıklarımın anlaşılmasına yardımcı olmuştur.

Burada, Keseroğlu dostumuzun bütün yazdıklarına cevap veremediğimi belirtmeliyim. Sayıları az da olsa, üzerinde duramadığım cevapları olmuştur. Buna yeltenseydim, bu yazının oylumunun belki de iki kat büyümesi gerekecekti. Cevapladığım hususlarda yaptığım açıklamaların, onların durumu hakkında bir fikir verebileceğini sanıyorum.

Dr. Keseroğlu ile aramızdaki tartışma, dönüp dolaşıp 'kurallara bağlılık' ve 'kuralları kişisel tavır veya tercihlere göre değiştirebilme isteği' noktasında düğümleniyor. Bana göre kurallar, yürürlükte kaldığı sürece bozulmadan, budanmadan, değiştirilmeden uygulanmalı ki, bibliyografik denetleme birlik ve standart sağlanabilsin ve 'evrensel bibliyografik denetim'e katılmaya imkân hazırlanabilsin. Genç meslektaşımız ise, istediği yer ve zamanda onları değiştirme hususunda serbestlik istiyor. Bu yazının onu 'kurallara bağlılık' konusunda ikna etmiş olacağını umuyorum. Ama bunun kolay olacağını da sanmıyorum. Dostumuzun görüşlerinde ısrar etmesi daha galip bir ihtimal olarak görünüyor. Ama ben, bu yazdıklarım ile hem mesleki, hem de vicdani bir görevimi yapmış olduğum inancındayım. Bu tartışmayı daha çok uzatmak da istemiyorum. Çünkü, temelde ayrı olan bir konuda tartışmayı sürdürmenin bir anlamı ve sonucu olamaz. O yüzden, bu yazı cevaplandırılmış olsa bile karşılık vermek niyetinde değilim. (Ama, kitabının ilk 60 sayfasında uyarılarımıza dayanılarak yapılan bazı düzeltmelerle, fakat geriye kalan 240 sayfası aynen muhafaza edilerek hazırlanan 3. basımının bu sayfalarının da bâkir bir eleştiri alanı olarak kaldığını da belirtmeliyim.)

Yazdıklarım ile meslek literatürümüze küçük bir katkıda bulunabilmişsem, mutlu olacağım.

Kaynakça

- Anglo-American cataloging rules* (1989). 1988 revision, prepared by American Library Association...(et al.), ed. by Michael Gorman and Paul W. Winkler. Ottawa: Canadian Library Association.
- Basma eserler alfabetik katalog kaideleri: enstrüksiyon* (1957). Ankara: Türk Kütüphaneciler Derneği.
- Bloomberg, Marty ve G. Edward Evans (1989). *Kütüphane teknisyenleri için teknik hizmetlere giriş*. Çeviren Nilüfer Tuncer. Ankara: Türk Kütüphaneciler Derneği.

- Curley, Arthur ve Jana Varlejs (1984). *Akers' simple library cataloging*. Completely revised and rewritten by Arthur Curley and Jana Varlejs. 7th ed. Metuchen, N.J.: The Scarecrow Press.
- Gorman, Michael (1981). *Concise AACR2*. Chicago: American Library Association.
- _____. (1989). *Concise AACR2*. Chicago: American Library Association.
- Hunter, Eric J. (1980). *Examples illustrating AACR*. London: Library Association.
- Karatay, Fehmi Etem (1941). *Alfabetik katalog kaideleri*. İstanbul: İ. Ü. Edebiyat Fakültesi
- Kataloglama kuralları* (1980). Türkçe bs. haz.: Necmeddin Sefercioğlu, Bengü Ü. Çapar ve Aynur Ertunç. Ankara: TÜBİTAK-TÜRDOK.
- Keseroğlu, Hasan S. (1994). *Kataloglama kuralları: Örnekleriyle Anglo-Amerikan kataloglama kuralları 2. 2. bs.* İstanbul: Yapı Tasarım-Üretim.
- _____. (1995a). *Kataloglama kuralları: Örnekleriyle Anglo-Amerikan kataloglama kuralları 2. 3. bs.* İstanbul: Yapı Tasarım-Üretim.
- _____. (1995b). "Kataloglama kuralları'nın eleştirisi üzerine", *Türk Kütüphaneciliği*, 9 (2): 158-169.
- Özleştirilmiş kataloglama kuralları* (1988). Hazırlayan Necmeddin Sefercioğlu. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı.
- Sefercioğlu, Necmeddin (1994). "Bir Kataloglama kuralları kitabı üzerine", *Türk Kütüphaneciliği* 8 (4): 288-303.

Düzeltilme

Türk Kütüphaneciliği'nin 9. cilt 3. sayısında yayımlanan aşağıdaki yazılarda dizgi yanlışları yapılmıştır:

1. Altınay Sernikli'nin "IFLA '95 İstanbul: Nereden Nereye?" başlıklı yazısının 228. sayfa, 3. paragraf, 4. satırındaki "değiştirdiğinin" sözcüğü "derinleştirdiğinin" olacaktır.
2. Ayhan Kaygusuz'un "Turkish Public Libraries at a Glance" adlı makalesinin 250. sayfasındaki ilk grafiğin (Book Stock of the Public Library System: 1990-1994) y eksenindeki "Million" sözcüğü "Thousand" olacaktır.
3. Bülent Yılmaz'ın "Okuma Sosyolojisi: Ankara'da Oturanların Okuma Alışkanlıkları Üzerine Bir Araştırma" adlı makalesinin 328. sayfasında 'Sosyo-ekonomik özellikler' başlığı altında sıralanan değişkenlerden "eğitim düzeyi, gelir düzeyi ve meslek" unutulmuştur.
4. "Dışişleri Bakanlığı İnternet'te" başlığıyla verilen haberde (s. 357) Dışişleri Bakanlığının Web sayfasının URL adresi yanlış yazılmıştır. Doğrusu "URL:http://www.mfa.gov.tr/" olacaktır.

Düzeltilir, özür dileriz.